

Франсоаз Шое. Алгорията за архитектурното наследство*

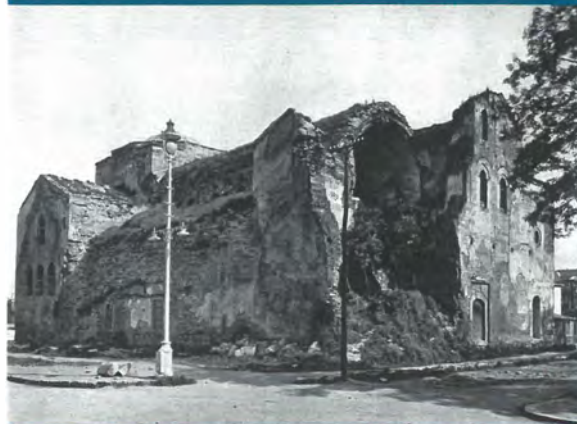
Владимир Димитров, гл. ас. д-р,
Нов български университет
vladimirdim@gmail.com

Имах привилегията да се запозная с превода на текста на книгата *Алгорията за архитектурното наследство* на Франсоаз Шое още преди неговото издаване. С убеденост дадох препоръката си пред столичната програма *Култура* за издаването на този основополагащ труд в областта на материалното културно наследство, преиздаван и превеждан на няколко езика в продължение на десетилетия. Днес книгата вече е факт и е един подарък за всички в България, които малко или много се вълнуват от опазване на културното наследство.

Франсоаз Шое (р. 1925) е философ, и това става ясно още от първите страници на книгата, но и изкуствовед, преподавател и изследовател на архитектурата и градоустройството. Автор е на множество трудове: от монография за архитекта на модернизма – Лео Корбюзие (1960), книга за планировката на модерния град (1969) и редица публикации по проблемите на урбанизма, през превод на текст на Леон Батиста Алберти (2004), до съвременния и многоаспектен поглед към културното наследство в *L'Allégorie du patrimoine* (1992). Основател на катедрата по Градско планиране в университета във Винсен, Париж (*Le Centre universitaire de Vincennes*) и дългогодишен професор. Два пъти е отличавана за дейността си с френската Голяма национална награда за архитектура, както и с Голямата национална награда за културно наследство. Книгата е структурирана в шест глави и проследява зараждането и развитието на концепцията за културно-историческите паметници от времето на Европейския ренесанс до наши дни, като го свързва и с примери за културна апроприация през Античността и Средновековието. Очертаните периоди изясняват колебанията и живото случване на процесите на осъзнаване на ценността на старината, през институционални решения, философски размишления, теоретични постулати, пораждащи архитектурни и художествени практики.

Първите глави на текста са особено ценни с направената от авторката ретроспекция за отношението към старините, изобретяването на термините и пр. В първа глава тя се спира на отношението на хуманистите от Ренесанса към Античността и Средновековието, но авторката прави нещо радикално, тя изнася понятието *хуманисти* от рамките на Ренесанса и го измества чак до Късната античност и Средновековието. А завръщането към Античността през куатроченното съвпадение със завръщането на папството в Рим и стремежа на папа Мартин V (Понтификат 1417–1431) да възстанови престижа на Рим, като столица на за-

АЛЕГОРИЯТА ЗА АРХИТЕКТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ФРАНСОАЗ ШОЕ

падния християнски свят. Време, в което се поражда интересът към запазените старини на древния град. В следващата глава, озаглавена *Времето на антикварите. Материализирани паметници и образни паметници*, авторката много ясно описва отношението на ерудитите от края на XVI до XIX в., наричани антиквари, и тяхната роля за запазване на създаденото в миналото. Описаното от тях, и въобще отношението им към старините, дава тласък на развитието на разглеждания проблем. Редица паметници, които не са достигнали до нас единствено поради дейността на ерудитите-антиквари, са съхранени в културната ни памет. Този огромен корпус е съставен от публикувани и непубликувани текстове, рисунки, писма, дневници и изследвания, като се превръща в един своеобразен книжен музей, благодарение на който ние познаваме множество отдавана заличени артефакти. Във фокуса на третата глава е *Класифицирането на наследството, вандализма и съхранението, и стойността на наследството в периода на Френската революция*, а в четвъртата глава *Утвърждаването на историческия паметник. 1820–1960 г.* „търсенето на произход“ вече навлиза в Новото време и съвременността. Тук Ф. Шое изключително увлекателно преминава през годините на Романтизма и култа към изкуството, но и на индустриалната революция, която чертае границата на непоправимото. В тази епоха опазването на културно-историческото наследство става възможно само при наличие на две допълващи се форми: законодателство за защита и консервация. По-нататък в същата глава авторката разглежда произхода и практиките за опазване на историческите паметници във френското законодателство и появата на реставрацията като дисциплина. Тя разисква рес-

* Шое, Франсоаз. Алгорията за архитектурното наследство. Превод: Анна Маркова, Емануела Чичова. Научна редакция: Искра Данголова. ФенТези. София, 304 с. ISBN: 978-619-91267-8-3. Françoise Choay. L'Allégorie du patrimoine. Editions du Seuil, 1999.

тавращията на философско ниво – разгръща идеите и дилемите на Ръскин и Виоле-льо-Дюк, и същевременно разграничава практиките във Франция и Англия. Посочва „синтезиращата“ роля между противостоящите схващания по отношение намесата и ненамесата на реставратора, на италианския архитект Камило Бойто и еволюцията на представата за историческия паметник чрез разбиранията на Алоис Ригъл.

В пета глава професор Шое разсъждава върху *Изобретяването на градското наследство*. Тук тя поставя въпроса за дългия (400 години) период от наличието на понятията „исторически паметник“ и „исторически град“. Историческото градско наследство се развива в противоречие с урбанизацията. Този сложен процес, този диалог между града на миналото и града на настоящето е разгледан от три последователни образа, структурирани от Франсоаз Шое, като мемориален, исторически и историзиращ.

Последната шеста глава *Историческото наследство в епохата на културната индустрия* разглежда проблемите на наследството в епохата, в която и ние живеем, и проблемите, които и ние следва да разрешим. Преминването от култ към индустрия, оценката и остойностяването (в превода оценностяване) на културното наследство, интегрирането му в съвременния живот и многобройните нежелани ефекти, които неизбежно се появяват с глобализацията и развитието на туризма. Франсоаз Шое описва различните стратегически възможности за опазване на наследството от прекомерно потребление, което понякога клони към опустошение. От книгата става ясно, че всеки исторически период или обществен ред имат своите противоречия, които трябва да бъдат преодолявани.

Книгата на Франсоаз Шое, след своя голям исторически преглед, преминава към разглеждане на съвременното състояние на понятието „културно-исторически паметник“, като примери за него са взети главно от архитектурното наследство на градовете. Алегорията, обявена още в заглавието, е тази за прехвърлянето на ценност в миналото: историята на възприемането на културно-историческото наследство за авторката може да се превърне в алегория за нашето цялостно отношение към наследството и към нашето собствено положение сред всичко това. Действително, настоящото състояние, при което наблюдаваме инфлация на историческия паметник, ни обезсвижда при създаването на нови творения и при обновяването на самото изкуство да се гради. Просветеният поглед в културно-историческите паметници ни връща нашия собствен образ – този на културни и просветени личности, ценящи наследството си. От книгата научаваме, че ние не би трябвало да сме само това, тъй като по този начин умението ни да строим и да се обновяваме намалява. Авторката изтъква все по-голямата свързаност на съвременния свят, която би трябвало да служи вместо за фиксиране и осигуряване на неподвижността на старите форми, за тяхното включване в едно все по-мобилно и повсеместно присъстващо пространство, целящо своя напредък и обновяване. В това капитално съчинение Франсоаз Шое определя момента на поява и основните етапи на установяване на културното наследство в годините на Ренесан-

са, до момента на неговото утвърждаване, когато се учредява органът за закрила, и превръща реставрацията в самостоятелна дисциплина. Целта на книгата не е да превърне понятието „историческо наследство“ в предмет на проучване, а в субект на алегория. Една цел, която авторката е развила и аргументирала с един висок, но разбираем литературен и научен език. Няма да крия, че книгата *Алегорията на архитектурното наследство* не е лесна за четене, но след внимателно прочитане и препрочитане на отделните текстове в нея, тя ще ни разкрие „лабиринта, прикрит от запленяващата повърхност на огледалото“. Чрез прекрасното заключение, наречено *Умението да градим*, авторката оставя възможност на всеки да продължи да търси пътя – „в алегория за човека на XXI век: несигурен в посоката, но в търсене на път“.

Книгата има три издания (1992, 1996 и 1999 г.), като на български език е преведен текстът от 1999 г., който съдържа и новото заключение от авторката. Преводът на текста на Франсоаз Шое е възложен на двама опитни преводачи: Анна Маркова и Емануела Чичова, благодарение на тях текстът е запазил високото си литературно и научно равнище. Прави чест на издателство „ФънТези“, което има значителен опит в издаването, както на художествена, така също и на научна литература, че се е нагърбило да представи на специалисти и студенти този важен текст, чрез който съществено се обогатява нашето знание за културните процеси в Европа и осмислянето на отношението ни към националните културно-исторически паметници. Текстът е полезен за архитекти, историци, изкуствоведи, археолози, философи, културолози, музейни специалисти и педагози, за работещи в сферата на администрацията, за студенти, в чиито програми е заложена темата за опазване на културното наследство.